

Márfai Molnár László*

SZÍNEK ÉS RÉTEGEK: MŰEMLÉKVÉDELMI KONFERENCIA SOPRONBAN

COLORS AND LAYERS: CONFERENCE ON MONUMENT PROTECTION IN SOPRON

2023. november 3-án került sor Sopronban a *Színek és rétegek – Műemléki helyreállítások Sopronban 2017-2023* című műemlékvédelmi konferenciára és az ehhez kapcsolódó kiállításra az Orsolya téri Lábasházban. Mint közsímet, Budapest után Sopron a műemlékekben leggazdagabb városunk. És hozzá kell tenni ehhez, a szervezett műemlékvédelem is talán itt indult meg leghamarabb hazánkban. A Stornó-család 19. századi kezdeményezései után a két háború között kezdte pályáját Csatai Endre, aki a háború utáni műemlékvédelemnek is meghatározó alakja lett. Az 1940-es évek végétől az MTA égisze alatt kezdődött meg a tervszerű feltárások folyamata, majd napvilágot látott a *Sopron és környéke műemlékei* című kötet is, amelyért a szerzők, Csatai Endre és Dercsényi Dezső 1954-ben Kossuth-díjat kaptak, majd ezt a kitüntetést elnyerte a topográfiai sorozat főszerkesztője, 1957-ben Fülep Lajos is, aki napjainkból visszatekintve a hazai modern művészettörténetírás és esztétikai gondolkodás egyik legjelentősebb megújítójának tekinthető. Az 1960-as évek végére beteljesedett műemlékfeltárási- és helyreállítási programnak köszönhetően a város 1975-ben elnyerte a hamburgi Alfred Töpfer F.V.S. Alapítvány műemlékvédelmi díjának aranyérmét. Valamint a Csatai Endre örökébe lépő muzeológus, etnológus Domonkos Ottó az 1960-as, '70-es években jelentős szerepet játszott abban, hogy a Sopron belvárosában helyreállított épületekbe közintézmények, üzletek, szolgáltatások kerüljenek, s ezáltal a feltárt értékeket a nagyközönség is láthassa. Úgy tűnik, Sopron műemlékei szerencsés sorsot viseltek a modernség idején, hiszen az előbbi, hevenyészett vázlatból is kitűnik, a város épített örökségének védelmét és megőrzését az elmúlt másfél évszázadban mindig a kor legmagasabb tudományos színvonalán álló, elkötelezett kutatók végezték, még ha egyes döntéseiket napjaink felől nézve vitathatjuk is.

Az 1980-as évek végétől azonban a műemlékvédelemre szánt pénz elenyészett, miközben a régi épületek nagy része ismét magántulajdonba került. A 21. század kezdetére Sopron történelmi lakónegyedei ismét alapos felújításra vártak,

A konferencia és kiállítás meghívójának címlapja

hiszen a legutóbbi is 50-60 éve történt, miközben alaposan megváltoztak – és tegyük hozzá, megdrágultak – az építési és felújítási technológiák, valamint ezzel párhuzamosan a műemléki szemlélet is átalakult.

A fentebb leírtaknak megfelelően igen indokolt volt, hogy az új évezred harmadik évtizedének elején ismét szakmai konferencia témája legyen mindaz, amit Sopron épített műemléki környezete jelent napjainkban.

A konferencia első előadását Markó Balázs, a Soproni Egyetem Kreatívipari Intézetének építészprofesszora tartotta, aki személyes hangvételen idézte fel soproni ikonikus épületek

* esztéta, egyetemi docens, Soproni Egyetem, Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kar, Kreatívipari Intézet, e-mail: molnar.laszlo@uni-sopron.hu

A konferencia kezdetén Dr. Farkas Ciprián, Sopron polgármestere köszönti a résztvevőket a Lábasházban (fotó: Rombai Péter)

részleteit saját grafikái segítségével, melyeket fiatalkori emlékei és későbbi megfigyelései alapján emlékezetből rajzolt. Ezt követően Tárkányi Sándor, Sopron történeti belvárosának műemléki szakügyintézője, és a Soproni Egyetem Kreatívipari Intézetének építész docense mutatta be a legújabb építészeti helyreállítások eredményeit, azokat a várost látogató, a történelmi hangulatot kereső érdeklődőknek is szemléletes megoldásokat, melyeket az évszázados épületek homlokzatainak felújításakor alkalmaztak. Tulajdonképpen a konferenciához kapcsolódó kiállítás címválasztását, alapját is ez a téma szolgáltatta, hiszen éppen azt bizonyította, hogy a korszerű építési technológiák átgondolt alkalmazásai a műemlékek védelmét és megújulását is szolgálják, és a gondos kutatások eredményeképpen az épületek homlokzatai az egyes történelmi rétegekre utalnak ezáltal. Ennek az összefüggésnek a további vonatkozásait tárgyalta Veöreös András és Józsa Dávid, B. Juhász Györgyi, akik a helyreállítások, restaurálások egyházi vonatkozásait és építészeti tapasztalatait mutatták be előadásaikban.

A műemléki szemlélet változásait tükrözte Kirády Rita Rebeka építész, a Soproni Egyetem docensének előadása is, aki az ipari műemlékek védelmének és hasznosításának témájában tartott előadást. A műemlék fogalma a köztudatban a több százéves, hazánk történelmi viszonyai folytán belföldön ritka épületekhez kötődik. Azonban ez a 19. században kialakult látásmód napjainkra komoly revízióra szorul, hiszen az ipari múlt is az idő telésével mintegy megteremti önmaga történelmi távlatát és ezzel értékeit. Nemes András, a Soproni Múzeum főmunkatársa pedig egy szintén fontos, bár a szakmán kívüliek számára kevésbé nyilvánvaló feladatra, az értéktár megújításának és bővítésének munkájára mutatott rá.

A konferencia záróelőadásában Németh László faipari mérnök osztotta meg tapasztalatait, melyet a régi épületek

faanyagainak védelme és vizsgálata során szerzett az elmúlt több mint két évtizedben. A műemlék épületek talán legkritikusabb területe a beépített fa, amely a tető, a földem és más épületrészek strukturálisan biztosító konstruktív eleme, ám szerves anyagként a leginkább ki van téve az idő múlásának. A korszerű technológiák alkalmazása talán itt játszhatja a legfontosabb szerepet, hiszen a feltárás és konzerválás feladatainak napjainkban korábban nem ismert lehetőségei adódnak a kémia, a lézertechnológia, a számítógépes elemzések és számos egyéb műszaki eljárás összhangjában.

Úgy vélem, a fentebb bemutatott soproni műemlékvédelmi kiállítás és konferencia napjainkban, a *Posthistoire* korában különös fénytörésben kaphat helyet. A történelem képzetének, mint eszmének és programnak az illúzióvá válása napjainkra egyre inkább teret nyert, miközben olyan műemlékvárosokban, mint Sopron, folytonosan szembesülünk a kézzelfogható történelmi emlékek meglétével. A művészet időbeli egységét illető, jogos kétely és a művészet időbelivé válását reprezentáló alkotások, esetünkben épületek valósága a megértő szemlélet egységét egyszerre tagadja és igényli. Ahogyan Hans Belting fogalmaz vonatkozó tanulmányában: „Nem a rész, hanem az egész a fontos, amely viszont a részekből tevődik össze. A dolgok állását csak megközelítően jelzi a 'pluralizmus' címkéje, hiszen ez a fogalom is még azokból az időkből származik, amikor a pluralizmusnak megvolt az ellentéte. Ha a megtörtént művészettörténet után kutatunk, csak a megírt művészettörténetet találjuk, amely azonban mindössze olyan vázlatokból áll, melyeknek nem voltak következményei. Olyan ez, mint egy tükörszoba, amelynek nem találjuk a kijáratot.”

Az így adódó dilemmán úgy tűnik, éppen az a szemlélet léphet túl, amely a diszciplináris megújulást és az interdiszciplinaritást, a történelmi örökséggel való törődést és a legmodernebb tudományos eljárásokat próbálja meg összekapcsolni.